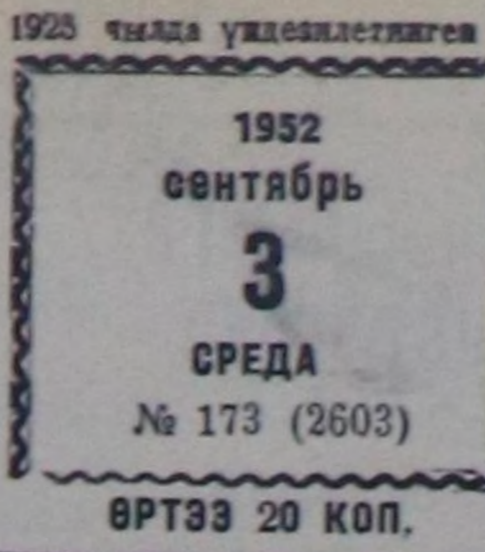

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

ВКП(б)-нин XIX съездизинге совет улус чаа-чаа күш-ажылчы көдүрлүүшкүннер-биле ужуражып турар (1 арын). Тараа белеткелин бедик темпизе! (1 арын). Т. Берез.—Чаа-хөлчүлөрнүн чедишкени (2 арын). Михаил Шолохов.—Коммунизмнүн

улуг тудугларынын баштайгызы (2 арын). Область Советинин күүсөмунда (3 арын). Б. Бюрбу.—Мурнакчы суму Советинин ажылынын дуржулгазы (3 арын). В. Цыпки.—Көдээ ажил-агый үн-

дүрүүнүн чымдазынга агеинин ролу (3 арын). Андахара монуун аштап турар чонунга совет профэилелдерин дузаламчызы (4 арын). Кореяда болушкуннар (4 арын). Хол бөмбүүнүн талазы-биле делегейге бирги чер дээш маргылаанын доозулганы (4 арын).

ҮЛЕТПҮРНҮҢ КҮЧҮЛҮГ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮ

ВКП(б)-нин XIX съездизинге совет улус улуг көдүрлүүшкүн-биле ужуражып турар. Съездиге алдар болдурган социалист чарыш өзүп турар болгаш калбарып турар. Ленин—Сталиннүн партиязынын ам болур деп турар съездизинге миллион-миллион кижилер канчаар-даа аажок сонургалын илередиш турар. ВКП(б) ТК-нын пардалгалдарда үнген документтерин ханызы-биле өөренип турар. Коммунизм дээш демиселег бистин Төрөөн чуртувустун чедиш алган улуг чаалап алышкынарныга ажилчы чоннар чоргарларын турар.

Эш Сталин 1946 чылда февраль 9-та сонгукчуларнын хуралдыга чугаалаан болдунун төгүлдүг чугаазына коммунист партиянын чокку үелерде болгаш оон-даа үр үелерде кылдыр ажалдарынын планнары айтыкан.

Бистин социалист үлетпүрүвүс көстүп көрбөөн бедик темпизе хөгжүп турар. 1950 чылда—беш чыл планынын сөөлгү чыгында—дайын мурундагы 1940 чылга деңизерге СССР-нин бүгү үлетпүрлеринин продукциязынын хемчээли 48 хуу көвүдээр кылдыр дөрт дугаар беш чыл планында доктаатынган. Черек кырында 1940 чылдагызынга болаарга 1950 чылда үлетпүр продукциязын 73 хуу кылдыр бүдүрүп үндүргөн турган. СССР-нин үлетпүрү беш чыл планын хуусаа бетимде—дөрт чыл үш айла күсседипкен.

Бистин үлетпүрүвүсүн бүгү адырларынын техник дениелни улам ынай бедидерин амгы үенин техниказынын чаа-чаа чедиш алышкынын шингээткенинге үнделинип хандырганган. Болгада болгаш Днепрде, Доида болгаш Аму-Дарьяда суг күжү-биле ажалдар эн улуг электростанцияларынын болгаш каналдарнын тудушкуну социалист үлетпүрүнүн өзүп турар бүдүрүлгелерин күчүзүн болгаш совет эртемиш база техниканын чектелешкенинин тодаргай көргүзүлгери болур. Коммунизмнүн улуг тудугларынын баштайгызы—Волга-Донгун судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналы—ам ажылдады кырган.

Социалист экономиканын үзүктел чок көдүрлүүшкүнүнүн үнделини болур аар үлетпүрүнүн чугула адырларын бир дугаарында хөгжүдериин политиканын бистин партияныс чайгылыш чокка боттандырып турар.

Эш Сталин 1926 чылда ажил-агыйнын байдалы болгаш партиянын политиканынын дугайында чугаазына: «... Бис бола, улус ажил-агыйнын нийтизи-биле бурунгаар аппарат чуртувустун индустриянын социализминин үнделин болгаш удурткуч күжү кылдыр бурунгаар шимчедир ужурулуг бис» деп чугаалаан.

Беш чылдын дургузунда үлетпүрүн бүдүрүлгелерин дениелни бедидерин чылда ортумак темпизин 12 хуу хире өстүрүп тургаш беш чыл дургузунда үлетпүрүн нийти продукциязын 70 хуу хире бедидерин беш дугаар беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездизинин директиваларынын төлөвилелинде баш бурунгаар айтып турар. Бүдүрүлгенин чепсек херекселерин бүдүрүлгелеринин өөр темпизин 13 хуу хемчеге болгаш херексел чүлдериин бүдүрүлгелерин—11 хуу кылдыр өстүрерин айтып турар. Партиянын XIX съездизинин директиваларын директиваларынын төлөвилелинде кара болгаш өңүг металлдарын, хөмүрүн болгаш нефтини, электри энергиязын, машина тудушкунунун продукцияларын кылып үндүреринин болгаш химия, ыяш, тудуг үлетпүрүнүн, демир оруктун болгаш транспорттук өске-даа хевирлеринин улам ынайгы көдүрлүүшкүнүнүн бедик темпизинин өзүлдени тодаргайлап турар сорулганы совет кижилер улуг ханышкынын-биле хүлээп ап турар. Чаа беш чылда 1950 чылга деңизерге 1955 чылда бүдүрүлгенин өзүлдени баш удур көрүп турары бола: шой кылырын 76 хуу, каз—62 хуу, прокат—64 хуу, хөмүр даш—43 хуу, нефть—75 хуу, электри энергиязы—80 хуу өөр. Улус ажил-агыйнын бүгү-ле адырларына техник талазы-

биле чаа күчүлүг депшилген үндени болур машина тудушкунунун бедик темпизе хөгжүүр чоруун база айтып турар.

Беш дугаар беш чыл планы болза, тудуг ажалдарын моон-даа артык канчаар-даа аажок улугу-биле калбартырынын перспективаларын ажыдып берип турар, суг күжү-биле ажалдар электри станцияларынын тудушкуну канчаар-даа аажок улугу-биле калбарар. Амгы беш чыл планында суг күжү-биле ажалдар эн улуг электри станцияларын, оон иштинде Куйбышевтин 2 миллион 100 муң киловаттга баз ол ышкаш Каманын, Горькийин, Миңгечаурнун, Усть-Каменогорсктин болгаш оон-даа өске нийтизи-биле 1916 муң киловатт күчүлүг суг күжү-биле ажалдар электри станцияларын ажылдап киирер, Сталинградтын болгаш Каховканын суг күжү-биле ажалдар электри станцияларынын тудушкуну калбарып, чаа улугу-биле суг күжү-биле ажалдар электри станцияларын тудушкуну эгелээр: Волгада Чебоксарынын, Камада Воткиннин, Иртышта, Бухтарминскин болгаш оон-даа өскелерин. Ангара хемчиг энергетикти курлавырларын ажылдаар талазы-биле ажалды эгелээр.

Беш чыл планынын талазы-биле партиянын XIX съездизинин директиваларынын төлөвилелинде болза, бистин бүгү партия болгаш ажалдыг организацияларынын мурунда канчаар-даа аажок чугула сорулгазы салып турар. Олар күрүнө сагыла — чурумун шындыгы — биле сагынын болгаш доктаатынган ассортименти өзүгаар бүдүрүлгелерин бүдүрүлгелеринин планын күсседип чедиш ап тургаш, социалист мөөнүзешкенин улам ынай өстүрер, ажил-агыйнын иштиги үнер дестерин мобилизаап мөөнүзгү хүлээлгелерин. Чаа беш чыл планында бүдүрүлгелеринин ажалдарынын шынар талазы-биле көргүзүлгери улгаттырарыча онза кичээгейни салып турар.

Массанын чогадыкчы инициативанын чайгылыш чок бедидеринин, бүгү улустун социалист чарыжынын көдүрүлүүшкүнүнүн үнделин, күш-ажылдын бүдүрүлгүнүн улам ынай бедидерин болгаш продукциянын бот-өртөн чыгындерин, бүдүрүлгенин чогадыкчыларынын, рационализаторларынын, мурнакчыларынын болгаш чарыжкыларын шимчээшкенин улам калбартырын, эртем ажалдакчыларынын бүдүрүлгелеринин ажалдары-биле тургучу калы ажалдакчыларын соксаал чокка быжыкларын чедиш алыры эргежок чугула. Бистин организацияларынын ажалында чептестерин эн дүрген узуткаар сорулга-биле шүгүмчүлөдү калбартырын, ажил-агый органианын талазындан бүдүрүлгелерин бүгү ажил-чорудулгаларын удуртуун эжикидерин беш дугаар беш чыл планын чедишкенин күсседеринин сонургалы негеп турар.

«Социалист чарыштын улуг күжү, тайбынын херезн камгалаарына ажилчыныннын, колхоздарын болгаш интеллигенциянын чангыс эп-сеткилдиг чүткүлү, коммунист нийтиледиг тургузарына ажалчы чоннарнын чайгылыш чок шипирлиги—чаа беш чыл планын долдур болгаш ажил күсседеринче угланган турар ужурулуг» деп партиянын XIX съездизинин директиваларынын төлөвилелинде чугаалап турар. Москванын И. В. Сталин аттыг автозаводунун коллективинин үлегерин партиянын XIX съездизинге алдар болдурган социалист чарыш чурттуу бүгү бүдүрүлгелеринде улам калбарып турар.

Беш дугаар беш чыл планы СССР-нин улус ажил-агыйнын чаа күчүлүг көдүрүлүүшкүнүн айтып турар болгаш улустун материалдыг чаагай чоруунун база культуруг дениеленип улам ынайгы улуг өзүлдени хандырып турар. Бистин чурттуу ажилчы чоннарынын беш дугаар беш чыл планын чедишкенин күсседери болза, социализмде коммунизмге хөгжүлденин оруунче бурунгаар улуг базмны кылар.

(«Правдачын» мурунку чүүлүндөн).

ВКП(б) Кызыл хоорай конференциязынын ажытынарынын дугайында

Хоорайнын VI партия конференциязы 1952 чылдын сентябрь 6-да хүндүсүнүн 12 шакта Сталин аттыг культура Бажыныга ажытынарын ВКП(б)-нин Кызыл хооркому делег аттарга дындадып тур.

ВКП(б) хооркому.

ВКП(б)-нин XIX съездизинге совет улус чаа-чаа күш-ажылчы көдүрлүүшкүннер-биле ужуражып турар

Сталин аттыг заводта

Москванын Сталин аттыг автозаводунун кол конвейери. Металлдан кылган калбак лента соксаал чокка шимчеп турар. Оон кыры-биле чаа-чаа автомобильдер шуужуп кээп турар. Цехтин дээринин адаанда бедик черде транспарант азып каан. Партиянын ам болур XIX съездизинге бүдүрүлгени чедишкенин ужуражып деп кыгытырынын сөстөрүн ында бижип каан.

Август 27-де чыккычыларнын цехи механика, шуктулга, дарганнар болгаш өске-даа цехтер ышкаш базала онза улуг көдүрлүүшкүн-биле ажалдап турган. Графиктен ажык оон-он автомобильдерин үндүргөн.

Съезд мурунун стахановчу ээлчэн Москванын автомобиль тургучулары алдарлы-биле чорудуп турарлар. Цехтерге болгулаан хуралдарга олар чугула-чугула социалист хүлээлгелерин чангыс эп-сеткилдиг хүлээп алгылааннар. Тос айларын планын хуусаа бетимде—сентябрь 25-те күсседир, онаалгадан дашкаар чус-чус хире чүкк автомашиналарын, 6.500 велосипедтерин база 30 миллион рубль нийти түкнүг өске-даа продукцияларын немей бүдүрүп үндүрер деп автозаводчулар шипирлээр. Заводка техниктиг чаа чүдүлдери кириер, ол чорук чыл дургузунда 40 миллион рубльди камнап алыр арганы бээр. Оон ангыда, автомобиль бүрүзүн беткеп кылып турар үеде анаа херек металлдын чарыгалын улам кызырарын чедиш аптыр, миллион-миллион киловатт-шак электри энергиязын болгаш муң-муң тонна оттулар чүдүлдү камнап алыр деп шипирлээр. ВКП(б)-нин ам болур деп турар съездизинге алдар болдурган социалист чарыштары калбаа-биле организастаар деп кыгытыры завод коллектив Москва-нын үлетпүрүнүн бүгү ажалдакчыларына чоруткан.

Дарганнар цехтин коллективин база кайгамчыктыг чедишкенин чедиш алган. Дарганнарнын хуралына чүве чугаалаан, эн эки стахановчуларын бирээш эн Ушкалов болза, партиянын съездизинге чаа-чаа күш-ажылчы чедишкенин ужуражырын аазаан. Ол дарганнын сөзү оон ажил-херезден башкаламмай турар. Бодунун кылып турар!

Чаа-чаа хүлээлгелерин ап турар

Фрунзе. Кызыл-Киянын дагыжылары, Фрунзенин машина тудугчулары, бедик дагыжы Тянь-Шаньнын малчылары, хөвөң ажалдакчылары болгаш бүгү киргиз улус партиянын ам болур XIX съездизинге күш-ажылдын чаа, улуг чедишкенин-биле ужуражып деп турарлар. Ажалчы чоннарын коллективтери съездиге алдар болдурган социалист чаа хүлээлгелерин ап турарлар.

Коммунист партиянын удуртулгазы-биле совет улус социалист Төрөөн чуртунун чектелеш хөгжүүрүнө болгаш күчү-шымдалын улам быжыкларына кончук улуг чедишкенин чедиш алган. ВКП(б)-нин XIX съездизин чаа-чаа, улуг тиңделгелерин чедиш алырын оруун биске айтып бээр. Партиянын ам болур съездизинге алдар болдурган стахановчу ээлчеге туруп алгаш, бистин участкан коллективти үшкү кварталдын планын сентябрьнын 20-нин бетимде

күүсседерин хүлээнген—деп көдээ ажил-агый машина-тудуунун Фрунзе аттыг заводунун бир цехинин мастери эн Безродный чугаалаан. Фрунзе аттыг септелге заводунун ажилчынарынын болгаш инженер-техниктиг ажалдакчыларынын митингизинге, аныяктар бригаданын бригадирин эн Муравьевтуң чугаалааны болза: — Партиянын съездизин болза, бистин улустун амдыралында төгүлдүг улуг болушкун болур. Партиянын XIX съездизинге алдар болдурп, бистин бригадасы ай онаалгазын 220 хуудан эвээш эвес күсседир. Микоян аттыг трикотаж фабриказынын, хевдир-джут бүдүрүлгенин фабриказынын, «Кызыл металл» заводун болгаш өске-даа бүдүрүлгелерин коллективтери партиянын XIX съездизинге алдар болдурган стахановчу ээлчеге туруп ажалдап турарлар.

(СЭТА).

Баштайгы хүннерде

МИНСК. Партиянын XIX съездизинге алдар болдурган социалист чарыш Белоруссиянын найсыланын бүдүрүлгелерин улам-на калбарып турар.

Автомобиль заводунун коллективти графикти дыка мурун берген ажалдап турар. Мурнакчы цехтерде ажилчы бүрүзүнүн ажалынын ортумак бүдүрүлгүнүн норманын 180 хуузу болуп турар. Коммунизмнүн улуг тудугларына чорудар автомашиналарын кылып үндүрерин чыл планын партиянын XIX съездизинин ажытынар хүнүнө чедир күсседеринче Минсктин автомобиль тудугчулары чүткүп

(СЭТА).

Сес айларнын планы күссетинген

СТАЛИНО. Сталин аттыг металлургия заводунун кан эзилдикчилери сес айларнын программанын август 28-те күссеткенер.

Планда дашкаар шой эзилдиреринин талазы-биле бүдүр чылда алган хүлээлгенин домечилер база күсседипкенер. Партиянын XIX съездизинге белек кылдыр планда дашкаар база 500 тонна металлды бээрин олар хүлээнип алганнар. Газчылар, мастерлер стахановчу

турарлар. Трактор заводунда Трекусовтун бригадасы съездиге алдар болдурган стахановчу ээлчеге киргеш, онаалгазын барык 400 хуу күсседип турар.

Партиянын ам болур съездизинге алдар болдурган стахановчу ээлчегин баштайгы хүннеринде чаа-чаа бүдүрүлгенин чедишкенин стенок тургузар Киров аттыг, Ворошилов аттыг заводтарын, нарын сукко кылдыр комбинаттыг болгаш хоорайнын өске-даа бүдүрүлгелерин ажалдакчылары чедиш алганнар.

(СЭТА).

Тараа белеткелин бедик темпизе!

Күрүнеге тараа дужаар планын күссеткен

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Хайраканда Мичурин аттыг көдээ ажил-агый артели (даргазы эш Тамбар, парторганизация секретари эш Базаан) күрүнеге дужаар тараа планын август 29-та 106 хуу, шуптузун кызылтас-биле күссеткен.

Ол ышкаш Көк-Чыразд. Ленин аттыг колхоз хүлээлгезин август 30-де бүрүн күссеткен. Олар Шагаан-Арыгнын тараа хүлээп алыр пунктузунда кургатынып турар таразындан сентябрь 1-де 8 тоннаны база дужааганнар.

Хову турлаанда агитация ажылы

Шемиде «Большевик» колхозта партия организациязынын секретари эш Мартан-оолга удуртурган 16 кижилег агитколлектив дүжүт ажаап алышкынын үзүндө агитация ажылын калбарган. Баштайгы 10 хонукта лекцияны—2, беседаны—7, номчулганы—19 каттап чорудуп, хана солунун 3 каттап, агитлистоку 12 удаа үндүргөн. Агитаторлар боттарынын большевикчи сөзү-биле колхозчуларын күш-ажылче улам сөрүк кирип турар.

Колхозтук хову турлагларында көжүп чоруур библиотека тургустунган, ол бир өгү тускай дерип алган, 60 хире янзы-бүрү номнарлыг, төп болгаш область солуннарын ажылдап ажалдап турар. Ында гитара, мондалын, шыдыраа болгаш өске-даа оон чүдүдери база бар.

Ворошилов аттыг колхозта

Хайраканда Ворошилов аттыг көдээ ажил-агый артелинин тараажылары бо чылын элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алган. Ону чидирг чокка кыска үеде ажаап алырынга ажил-ш артелинин шөлдеринде улам дызыгып турар.

Артель бо чылын натура төлевиринде кады күрүнеге 85 тонна тараа дужаар планын, олар август 28-ке чедир 102 тонна кызылгасты дужааганнар.

Колхоз 280 га кызылгастан 300 тонна, 50 га суладан 60 тонна болгаш 20 га чингетараадан 25 тонна дүжүттү чидирг чокка ажаап алган. Дүжүт алышкынында ажалдык хүн нормазын 150 хуудан ажык кү-

седип турар Көк-Кыс, Мандал, Кижир-оол, Хуралчык, Окчаа, Дагар-оол ышкаш күш-ажылга мурнакчылар хөй. Эш Сталинга чоруткан чагазын эрестиг боттандырар дээш, ылангыя большевик партиянын ээлчегин XIX съездизинге чедишкенин ужуражып дээш улам-на колхозчулар чүткүлдүг ажалдап турарлар.

Турлагда эш Лопчаага удурткан агитколлектив номчулгаларын, беседаларын доктаамал чорудуп, хана солунун 9 удаа үндүргөн, көргүзүг самбыразын хүн санында организастап турар. Ында хүн нормазын 200—250 хуу күсседип турар комбайнер эш Бондарев болгаш өске-даа мурнакчылар чарытынып турар.

Областа дүжүт ажаап алышкынын чоруп турары

(август 31-де, хуу-биле)

Районнар аттары	Кескени	Бастырганы	Районнар аттары	Кескени	Бастырганы
1. Тожу	100	—	8. Бай-Тайга	25,0	11,8
2. Эрзин	42,6	8,2	9. Сүт-Хөл	23,5	13,7
3. Чаа-Хөл	30,1	16,6	10. Барыын-Хемчик	20,5	13,3
4. Чөөн-Хемчик	28,4	18,2	11. Каа-Хем	19,6	13,3
5. Улуг-Хем	27,4	19,9	12. Танды	15,6	11,1
6. Кызыл	26,1	20,1	13. Өвүр	7,5	—
7. Тес-Хем	25,1	10,4	14. Бии-Хем	4,3	1,7

Ажылдын темпизин улам дүргедип

САРЫГ-БУЛУҢ. (Телефон-биле). Элбекшилдиг дүжүттү чидирг чокка ажаап алыр, күрүнеге тараа ду жаалдазын дүргедип дээш Эрзин районунун ажил-ишчилери чүткүлдүг ажалдап турар.

Райондук колхозтары күрүнеге дужаар тараа планын сентябрь 1-ге чедир 32,8 хуу күссеткен. Ол талазы-биле «Кызыл сыйдыс» колхоз (даргазы эш Талчин, парторганизация секретари эш Маажы) районда мурунап, планын 96 хуу күсседип турар.

Дүжүт ажаап алышкыны районда нийтизи-биле 42 хуу, оон иштинде «Коммунизмче орук» колхоз 60 хуу четкен.

Областын районнарында күрүнеге тараа дужаалагынын чоруп турары

(Сентябрь 1-де, хуу-биле).

Районнар	Күүсседип турар
1. Чаа-Хөл	106,8
2. Чөөн-Хемчик	45,9
3. Кызыл	45,0
4. Улуг-Хем	44,0
5. Эрзин	32,8
6. Сүт-Хөл	22,8
7. Барыын-Хемчик	20,1
8. Каа-Хем	18,7
9. Бай-Тайга	18,6
10. Танды	15,1
11. Бии-Хем	11,8
12. Тес-Хем	11,7
13. Өвүр	8,7

ЧАА-ХӨЛЧҮЛЕРНИҢ УЛУГ ЧЕДИИШКИНИ

Чаа-Хөл районун колхозчулары болгаш хуу ажал-агылгы чоннары улуг баштыңчы болгаш башкы эш И. В. Сталинга чоруткан чагаада 1952 чылда тараадан бедик дүжүт чедиң алыр, күрүнөгө тараа дужаар планын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле алган хүлээлгелерия чедишкенин күүседип турар. Район чакы тарылга планын чогуур хуусаада бурун күүсеткен, кол культура болур кызылтас тарыар планын 113 хуу күүсеткен. Тарааны чай дургузунда 2—3 катап суггарган, ыччангаш колхозтарын тараа дүжүт дымка бедик болуп турар. Районун колхозтары эрткен чылын га черден ортумаа-биле 9—10 центнер дүжүттү ажаап ап турган болза, бо чылын колхоз бурузу га черден ортумаа-биле 18—20 центнер дүжүттү ажаап ап турар. Сталин атгы колхозта хову бригаданын бригадир коммунисти эш Каазут эрткен чылын бир га черден ортумаа-биле 10—15 центнер дүжүттү ажаап алган, бо чылын бир га черден ортумаа-биле 18—20 центнер дүжүттү ажаап ап турар.

Тараадан бедик дүжүт чедиң алыр дээш база күсүк ажаап алышкынын кыска хуусаада чорудары, күрүнөгө тараа дужаар планын хуусаа бетинде күүседир дээш районун партия организациялары көдээ ажал-агылгы ажал-ишчилеринин ортузунга полит-массалыг ажалды калбартып чоруткан. ВКП(б) райкомунун илеткелчилер бөлүмүнүн кежигүнери янзы-бүрү темаларыг 22 лекцияларын ажалчы чоннар ортузунга номчаан, 786 кижиг дыйнап эрткен. Партия эге организациялары агитаторлары ажалчы чоннар ортузунга 258 катап беседаларын, солун номчулганын чоруткан, 3160 кижиг дыйнап эрткен.

Активчилерден эштер Чигден 11 лекцияларын, Таржай 10 лекцияларын, база ВКП(б) райкомунун илеткелчилер бөлүмүнүн кежигүнери эштер Удуур-оол 6 лекцияларын, Ондар-оол 4 лекцияларын ажалчы чоннар ортузунга номчааннар.

Улуг баштыңчы болгаш башкы эш И. В. Сталинга чоруткан чагаада алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш демиселе сорук кирген чаа-хөлчүлөр күсүк дүжүт ажаап алышкынынче организациястыг кирген. Районун колхозчулары болгаш хуу ажалдыг чоннары күрүнө мурнуна бирги чергенин хүлээлгези — күрүнөгө тараа дужаарнын планын августун 29-та 102 хуу күүсеткен оон иштинде кол культура кызылтас дужаар планын 116 хуу күүсеткен.

Күрүнөгө тараа дужаар планын күүседир талазы-биле Булуң-Терек сумузунда «Бурунгаар» колхоз (даргазы эш Таржай, партия эге организациязынын секретари эш Сенди), Шверник аттыг колхоз (даргазы эш

Калбак, партия эге организациязынын секретари эш Маадыр-оол), Кара-Тал сумузунда «Победа» колхоз (даргазы эш Шенгирбен, партия эге организациязынын секретари эш Чигден) эң мурнакчы ажалдап, бирги чергенин хүлээлгезин күүсеткенер.

Дүжүт ажаап алышкынында ажалдап турар МТС-тин механизаторларында ак-сеткилдиг күш-ажалын көргүзүп турарлар дыка хөй. Ылангыя «Победа» колхозта комбайнёр эш Воробьев «Сталинец—6» деп комбайн-биле тараа кестирип, бастыр нормазын хүн-бүрүде 200 хуу база оон-биле када ажалдап турар тракторист эш Музалеев ажил нормазын хүн-бүрүде 200 хуу, Шверник аттыг колхозта комбайнёр эш Шактар боду чоруур комбайн-биле тараа кестирип, бастыр нормазын хүн-бүрүде 125—130 хуу күүседип турарлар. Ол кышкаш Сталин аттыг колхозта комбайнёр эш Билинков, «Бурунгаар» колхозта комбайнёр эш Сидеников олар база-ла ажил нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип турарлар.

Ынчалза-даа, дүжүт ажаап алышкынын ажилында улуг чептестер бар. Чүд дээрге, «Бурунгаар» болгаш Молотов аттыг колхозтар бодунун бүтү күжүн дүжүт ажаап алышкынынче четче, эвилелдеп кирип шыдавайн турар, чүгле МТС-тин комбайнчылары-ле көрүп олар чоруктар бар.

Районун МТС-зи (директору эш Алымов, политик талазы-биле оралчакчы эш Чүргүй-оол) бодунун механизаторларын боттуг удуртулга биле хандырып шыдавайн турар, ыччангаш Бош-Даг сумузунда «Бай-Булуң», Молотов аттыг колхозтарда боду чоруур комбайннар эрткен 15 хонуктун хөй кезин ажил чок туруп эрттирилген.

Ол ышкаш районун көдээ ажал-агыл кылды (эргелекчи эш Балчы-оол) дүжүт ажаап алышкынын ажилын четпес удуртуп турар.

Дүжүт ажаап алышкынын болгаш күрүнөгө тараа дужаалганын ажилын Ак-Дуруг сумузунда Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Топтуг-оол, партия эге организациязынын секретари эш Аспан-оол), «Бай-Булуң» колхоз (даргазы эш Комбу, партия эге организациязынын секретари эш Хайдын) багай удуртуп турар.

Ам районун ажил-ишчилери дүжүт ажаап алышкынын чидирг чокка кыска хуусаада ажаап ап, ВКП(б)-нин XIX съездинде чаа-чаа чедишкенин ужуражыры-биле ажалдап турарлар.

Т. БЕГЗИ.

ВКП(б) Чаа-Хөл райкомунун секретари.

Дүжүт ажаап алышкынынга хожудаашкыны болдурбас

Четпес белеткедиг эгелээн

Улуг-Хем районун Эйлиг-Хем сумуда Сталин аттыг колхоз 1952 чылда дүжүт ажаалганын харысалга чок белеткенген — болгаш ол улуг ажалды организациястыг эвес эгелээ. Август 27-ге чедир колхоз чүгле 25 га кызылтас кескен болгаш күрүнөгө чагыс килограмм-да тараа кирибээн. Колхозтун кызылтас, чиггетараа культуралары шуут бышкан болгаш ам хонук эрткен тум-на чидиргени көвүдедири чугаа-жок.

Колхоз баштаар черинин даргазы эш Өдүрек дүжүт ажаалганын харысалгалы-биле белеткенмей, харын бо чайын арагалар чорукту колдаткан. Колхозта күш-ажалы кылып шыдаар 270 кижиден ам херек кырында 189 кижиг ажалдап турар.

Сталин аттыг колхозтун төвүгө чайын шоолуг кижиг артпас, тайгаларже чайлаглап чоруй баар дээр турарлар.

Удуртулганы күштелдирер

Танды районда Ленин аттыг колхоз бар. Оон даргазы эш Бугалдай амгы үеде хову ажалынын турлагларында ажалдап турар чон ортузунче эвээш барып турар. Колхозтун партия организациязынын секретари эш Ширижик көдээ ажал-агыл артелин баштаар черинин ажалын контролдаар болгаш оон большевикти негелдени шыңгырадыр хүлээлгези база-ла багай боттандырып келген.

Колхозтун удуртучулары боттары ажил хүлээлгезинге харысалга чок байдалды көргүзүп турарынын фактынын ажал-агыл талазы-биле чамдык четимче чок түнөөлөр херчилеп турар.

Бо чылын силос салышкынын болгаш сизген белеткелдин планы күүсетинмээ, Сизген кезер ишчилер маага чөп ажылатымаз. Тараа ажаап алышкынынче колхоз организация чок кирген. Колхозтун ол удуртучулары болза, ажалдаар кижиг болгаш аты эвээш деп чылдак дарттарын оралдажып турарлар.

Ажил херектин чоруп турган байдалын хынап көрөгө, колхозта күш

дугайында моон мурнунда бижикчилерин солунга бижип турганы конучуп шы. Оон чижээ бо чайын база көзүлгөн. Бо чайын колхоз төвүгө колхозтун санакчызы, интернат эргелекчизи, кижиг эмчизи, салды эргелекчизи болгаш тудуг ажалчы бригадир—мындыг 5 хире өрөгө чайлаан, оон өскелери тайгаларже көже бергенер. Ыччангаш сизген белеткелдинге эвээш колхозчулар организациястыг эвес байдал-биле ажалдаанкыдан август 25-ке чедир колхоз сизген белеткелдин планын чүгле 55 хуу күүсеткен. Ам тараа ажалында база эвээш кижилер ажалдап турар болгаш колхозтун 500 ажыг га тараазы холук чок бышкан.

Бир эвес улуг күш салбайн бо хевээр ажалдаар болза, ол тарааны четче ажаап алыр берге.

М. САДЫ.

Лекция пропагандазын калбартырынга

Ажалчы чонну коммунизм ёзуунга кижизиндерин херээнге лекция пропагандазы база улуг рольду ойдап турар. Лекция пропагандазын ажалчы чонун ортузунга калбартын непередиринин талазы-биле улуг сорулганы партия, чазак политиктиг болгаш эртем билгелерин непередиринин Бүтү-эвилел нийти-лелин мурнунда салып турар. Ыччангаш нийтиел кежигүннеринин мурнунда ол улуг сорулганы ажалчы чонун чедишкенин күүседиринин талазы-биле улуг харысалга туруп турар.

Политиктиг болгаш эртем билгелерин непередиринин Бүтү-эвилел нийти-лелин салбыры Кызилд районга тургусканында бээр ам чүгле ийи чыд чедиң турар. Ам үеде районда нийтиел салбырын учедунда 9 чингине, 20 чаржакчы кежигүннер санатын турар. Нийти-лелин район салбырын учедунда турар нийтиел кежигүннери эрткен 1951 чылда районун ажалчы чоннарын ортузунга янзы-бүрү тема-

ларлыг 129 лекцияларын номчаан, 5 муң ажыг кижиг дыйнап эрткен. Нийти-лелин район салбырынн пүтөвказын ёзуугар нийтиел кежигүннери 1952 чылдын эгезинде бээр районун ажалчы чоннарын ортузунга янзы-бүрү темаларыг 63 лекцияларын номчаан.

Ажалчы чоннар ортузунга лекция номчуур талазы-биле нийтиел кежигүннеринден эштер Селина, Ензак, Балчы-оол, Очур-оол олар эң идеякелдиг ажалдап, хөй-хөй лекцияларын номчуп, боттарынын хүлээлгезин эки күүседип турарлар.

Нийти-лелин район салбыры сөөлгү лекцияларын шынаары экижидеринче, темаларын агы-агы болурунче улуг кичээнгени салып турар.

Ам үеде нийти-лелин район салбыры көдээ ажал-агыл талазы-биле лекцияларын хөй номчуурунче ууланган хемчеглерин ап чорудуп турар.

П. КОЛАЕВ.

Область театрынын артистери өвүр районда

Областың национал театрынын артистери өвүр районда чедер берген боттарынын көргүзүлгенин кылып чоруп турарлар. Ында чоруп турар бөлүктү артист-драматург эш Көк-оол удуртуп турар. Олар боттарынын баштайгы көргүзүлгенин август 25-те район төвү Хандагайтыдан эгелээнер. Оларнын программасында совет композиторларын болгаш база областын анык композиторларын ырлары бар. Оон иштинде улустун ырлары база кирип турар. Артистер концерттиг көргүзүлгенин ангыда чагыс көжеге шыны база көргүзүп чоруп турарлар.

Артистерин баштайгы көргүзүл-

гези район төвүгө болуп турар артист эш Тугур-оолдун адазы Чыда-ашак база концертке келген. Ол бодунун огулга талантынын берген совет чазанга, коммунист партия-нынга болгаш башкы Сталинга өөрүп четиргенин концерт сөөлүндө илергейлеп чугаалаан.

Артистер оон сөөлүндө районун «Коммунизмче орук» деп колхозундан эгелээш көдээ черлерге көргүзүлгенин уламчылааннар. Колхозчулар артистерге өөрүп четиргенин илергейлеп турганнар.

М. МОНГУШ.

Мал ажылыныч кичээнгени салып турар

Улуг-Хем районун Шагаан-Арыг сумуда «Кызыл тул» көдээ ажал агыл артели нийтинин малын баш сааны өстүрер, эки шынарлыг кажаалар-биле болгаш четчир хем чээлдиг чөмөр-биле хандыра таразы-биле районда бир дээр черин ээлеп турар.

Колхоз бо чылдын июль 1-ге чедир чылгы мал өстүреринин күрүнө планын 110,7 хуу, инекти—106 хуу, хөй, өшкүнү—125,7 хуу, хаваны—115 хуу күүсеткен. Куштун планын 104 хуу күүсеткен. Мал чөмөгө 9800 центнер сизген белеткээр планын 9860 центнер кылдыр, 800 центнер силос салышкынын планын 1520 центнер кылдыр күүседип алган.

Нийтинин малын өстүрер талазы-биле эки көргүзүлгелер болуп ту-

рар мурнакчы малчынар көвүдөп турар. Оларнын иштинде М. Дөптө 272 хойдан 280 хураганын, 132 өшкүндө 137 аянын, К. Суваң-оол 185 хойдан 187 хураганын, 201 өшкүндө 206 аянын, улуг чылгычы Т. Дамдын-оол 35 белең 35 кулушун чидирг чокка өстүрүп турар.

Мал ажылынын талазы-биле колхозтун мурнунда турар ам кол сорулга болза, белеткелдин мал чөмөрүн эки камгалап кадагалаары, сизген белеткелдин үргүлчүлээри, тараанын сааны, погун бурун ажаап алыр, кыштаг кажааларын иштин котпарлы кургалаары, септээр болгаш чаа тудугларын бедик шынарлыг доозары болур.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

Улуг тудугларнын баштайгызы

Михаил ШОЛОХОВ.

★

Донда-Ростовтан Цимлянск суур чедир оруктун ийи талазында тараа, чакы эрзэн сунуң чайы дег чалгып чыдар. Ону чедир көрүп-даа өөрзөн сеткил-биле магадап-даа ханмас сен! Кижиг кайгал-ла ханмас! Үш чүс километр дуртут орукта көстүп турар бүгү-ле чүве—чуртук дүжүттү байдалынын бичиги кезээ дээрзи медерелинге кирер-ле, ыччанмыжа каракка көстүп турар чүддеринин ужу-кылды чок ышкаш сагындырып келдир. Сээң бизеле бир чурттап турганын, делегейинин ол бичиги булуңчугагы чаш чораян шаанда бодалындагындиг кайгамчык улуг болгаш көрүп четпес кылдыр кирип чораян...

Анаагыда мурнуу чүктүү ёзуугар чарты тода көстүр болгаш июль айда бойдука элбөргөк мерген беринги-биле оңуп калыр турган өңдөр бо дунааргай хүнге ында-хаая херелдериң хүнде чүчү йери аян-иштин кирген дээр оңу! Ыракта, хөвөр хорумунун ынында, сонгу-чөөн чүктө диймирээшкениң булут дигрелдип турган. Черин өрү чөлөөш иштейип үнгөк, ыччалза-даа, дүрзүгүр кылын кара булутту оон эрттип үнөр шаа чок, ол чер кырында бедик эвес дорт алагаш дег болуп алган шөгжөксумаар бөлүртүп көстүп турган.

Оруктун ийи хажызын дургаар Дн ховуларынын эргидеги лодугур шимелдеси — чапшанын карздыл бор диндээ шөйлүп чоруткан. Оруктарын мырынай аксынга э ёзуугар чоргаары-биле кирип турар тараа барык-ла бүгү черлерден чаш планын үндүр кызыккан, ыччанарга ажыг чашпан хөкүбү чүгле колхоз одаларыныга, конкаларга, арыг кылдыларынга болгаш чооголар ийлеринге наздалап чөңөш чок болур ужурга таварышкан ышкажал. Чапшан ынында дораян-на чүс гектар былып турар сула хана дег көдүрүлүп турупкан, а оон ынында—оярып турар ойбуннарлыг сарыг-хүрөң шөл бар, ол чок болза орайтап бижып турар арбайын азы кызылтасың шөлү-ле боор. Улам-

тааланчыг кылдыр бүргөткен чонун чинде үгүн эвес, харын калбак кек далайын Кулшак даандан көрүп каарга, сеткил элден чиктиң алаар, харын-даа эйт-сөөк чымыр дээр болдур ийи...

Большевик партиянын күзел-соруу-биле, эш Сталинның күзел-соруу-биле тургустунан Доннун далайы, менди-ажыл! Ол күзел-соруу-биле эш Сталин бистин Тэрзөө улуг чуртувустун кижилеринин чүректениче сизиктирген, оларнын маадырлыг холдарына тудускан!

Совет улустун угаан-сарылынын болгаш улуг ажал-ижиңи каас чараш кылдыр бөдүргөн үүзөң — Волга-Дон, мөңгө маңдыл!

Сталинның өлдүр чагаай моду-ментизи Волга биле каналдын кырынга көдүрүлгөш, бедип үчген, Оруктун ийи улуг хемнеринин болгаш бистин Ада-чуртувустун эки-терин хаажылап чыдар беш далайларын сүбү Сталинның генийи катыштырган.

Бистин партияныстың болгаш бистин Совет күрүнөвистин тургустучу-зун алып, Владимир Ильич Лениннин өлүм чок адын шингээ-дип алган Волга-Доннун судно чоруур каналы-биле — бистин Тэрзөө чуртувустун чаа болгаш күчүлүг суг дамыр-сузда-биле — улганын чоруур, чуртук байлактары — хөмүр даш, ыш, тараа, машиналар, сазын чүктөзүн суднолар эдержи-кен шуужуп турарлар.

Бойдушту чагырарынын кайгамчык улуг сталинчы планын бодарап бодуп эгелээнин үезинде чуртап турарлар болгаш оон херечеле-рин, чүгле бистер боттарыныстың көргөн чүүдөривистин амдызында бачым-далаш-дав бол, чуруп көргүзүп шыдаптар аргалыг бис. Ыччанмыжа, коммунисттин улуг тудууга мөү-төлөпчиг чогаалды кылдыр чогаалды тытып келер.

Тайбың тудугу, а херек аларган үеде харын дайныч—совет кижиниң чеже шылдаралдары, эрес болгаш шудургу чоруунун чеже эле-

рээшкенири Волга-Доннун судно чоруур каналын тургусканын төнчүзүндө сизиктиң кирбээң дээр оңу! Чеже үйгү-деш чок дүңдөр, чеже угаан-бодалдар, чеже күш-шыдал кырында ГЭС-тин платиназынын күчүлүг бодунче, каналче, шлозтерже, Волга-Доннун черде бүгү чепселдеринче кирбээң дээр оңу!

Волга-Донга хергелээр дериг-херекселдерин, машиналарын болгаш механизмерин бөдүрүп үндүреринге бүгү чуртук кирип турганы-биле бир дөмөй Сталинчы улуг үениң кайгамчыктыг улуг тудуунга коммунизмин баштайгы чагаай тудуун тургузарынга, амгы үениң кижилеринин бодалын болгаш бистин мурнувуста-кажан бир шагда чурттап, чонун чагаай чоруун бодоп чораян кижилерин күзелдерин амдырал кырынга бодарадырынга Тэрзөө чуртук хөй националдыг оодлары болгаш кыстары база-ла шак ыччанар киришкенер.

Волга-Доннун каналын тургузары орус улустун чүс-чүс чылдарында тура амдыралчы күзели бооп чораян болгаш шак ыччанар адатын-даа турар аларган. Ол дугайын Бирги Петр бодоп чораян, Русьдун мурнакчы кижилери бодоп чораяннар, ыччанмыжа оларнын ол бодалы үрө-түңчөл чок болган. Волга-Доннун каналын казар талазы-биле ажалдарын удуртуун астрахан Губернатору Князь Голыцига Петр дагып каарга, «хемнерин агышкынын чүгле чагыс бурган башка-ры, ыччангаш күчү-сүрүлүг бурган-ның алдыра чаяган чүвезин катыштырай дээр болза, кижиге-хай-бачыттыг каржы чорук болур ийик» деп, бөдүрер дээң ажал-иштин боттанып болурунга бүзүрел чоктангаш, ол Голыцинын бижээни-даа анаа-ла хөй эвес.

Ынчалза-жок, коммунист партиянын күзел-соруунга сыйрылажып катышкан кижилер бар болганы олдур, ыччангаш кайы бир шагда бачыттыг каржы болгаш боттанып бүтпес кылдыр сагындырып чораян чүвезин тургузуп бөдүрүп-даа алганы бо-дур.

Бистин үевиште бүгү чонуну боду берген күзелди большевик партия

херек кырында бар амдырал кылдыр хуулдурган, харын, Ада-чуртук дайынынын-даа дужунда учас-тоқ бургузунге чүс-чүс коммунисттерин турганы анаа-ла бир чүве эвес. Олар массаларын тудушкунче, бойдуштун чагаай бүткен күштерин чагырып алырынче, чонун улуг тудуун тударынче болгаш бөдүрүп тургузарынче эдерткенер.

«Улуг күш чүгле энис улуг сорулгага төрүтүнер» деп эш Сталинның сөстери биске утунтурбас. Коммунизмин-тургузарынын энис улуг сорулгаларыга бараалдап турар улуг күштүн тургузучулары олдур.

Цимлянсктин гидробелдиринин дөрт дугаар тудуг районунун назалыгы, ал боду Горький чуртук инженер Федор Иванович Резчикова—азы арын-шырайың тургузуу-биле чүве бе, азы ажалчын болган бөдүжү-биле чүве бе,—боду-биле чагыс чер чуртук улуг экинге элзээң дөмөйлөткө кижиг. Хүлүмзүрөп, арай сүрээдеп чугаалааны.

«Менээ Алякинниң чээрбин хире кижиктиг бригадасы турган. Ол болу Молдавия чуртук кижиг. Бригаданың тудугуларынын хөй-нургузу оортан келген улус чүве. Олар чок дээң эки ажалдаар улус, харын ол хамаанчок, эрткен чылдын чаксы үери болганда бузулган дош демир-оруктун көвүрүүчүн даш-чарыкчызын үрээр деп келгенде олар көвүрүүчү камгалап алыр-биле дош кырынче домнарлыг халыжа берген, оон үүредип улдай каапканнар. Фронтуга сеперлер дег ажалдааннар.

Кыштын эгезинде бир-ле катап Доннун эринге эртен эртежиң үнүп келдиң. Орта менээ кырган казак ашак чедип келген айтырды: —Тудуп тур сен бе, огулум? —Тудуп тур бис, ачазы! —Че, чүд деп боддар сен, моон чүве бөдөр ирге бе? —Бир тээ большевиктер бодоп алган төлээде мааыла бөдөр ужурулуг—ден харыладым.

Кырган хөмүлүт ишин киргеш: —Тут-тут, огулум! Көрөнө, айнап хаактын будуктары кызыл-дыр, —кыш база чылгы болур дээң ол,

ыччанарга чазын көрө сен: чаштып баткан сунгун соода чылгы суглуг үер келер, ол коргунчуг, ол экиндириңтер. Донну оожум диңир болгай, ол чүгле номнарын-дыр, шынында чазын оон дээрге бир-ле араатан дег мөөп-тывылап келдир болбазык да! Кандаг-даа моонлакты үрей шааптар болгай. Кылып турар чүвечериң ол араатан үрөп кааптазын дээш эки-ле серемчилг болуп көр!—ди.

Оон кырган хая көргөш, баяп чорутулур.

Улуг үерге көшкеленип келген доштар бисти дүвүрөткөн-даа, шүүдөткен-даа. Бүгү-ле чүве инженерин бодал-биле баш бурунгаар көрдүң ышкак болган. Ыччанмыжа дөңкө үрлөөң суг аажок бедип келген—эрги чурттакчыларын чугаалап турарында көрөгө, сөөлгү чеден чылдарын иштинде эң улуг үер болган,—чүгле күчүлүг техника-биле бистин кижилеривистин маадырлыг чоруу катышкаштын шак ол халаттың айымалды болдурбайн барган. Кижилер каш-даа хонук улудаын, плотнанын, түр көвүрүгүн камгалап турганнар. Көвүрүгүнү суг мырмай ажа-халың чыгап келген, дош бузукчулары аажок коргунчуг дагжап-шимээрп турган. Иреини шың болуп тур: үер эгелей бээрге дажан суг будуктарынын болган чудуктары, Доннун уунида кескен ыштары алгаш барган, ыччанарга көвүрүгү бижылаашкынын дөзүңгө овалатынган озаңнар хамык чүвезин буурадып дүжүрөп чыгып турган.

Дошту бис чоон демир быралар-биле бузуп турган бис, ыччалза-даа сугта озаянп келген будуктарын болгаш чудуктарын Алякинниң (Алякинниң бригаданын тудугуларынын Алякинниң деп адап турган бис) демир быразы-биле бузуп хоржок турган, озаңнарже балдыларды, хирээлериң халышкак, калчарап саарылап чыдар сугга хурлактан кылдыр туруп алгаштын, чудуктарын олдур шаап, хирээлө, озаңнар аразы-биле сугну дүргөн эрттирер дээш, салдап келген будуктары кээй шаап турган бис».

(Уламчылыг).

ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИНҢ КУУСКОМУНДА

Областың көдээ (суму) Советтериниң 1952 чылдың ийги кварталында социалисттик чарыжының түңнелин дугайында

Ажылчы чоңнарның депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитетиниң бо чылдың август 21-де болган хуралына көдээ (суму) Советтериниң социалисттик чарыжының ийги кварталында түңнелин чуғалашкан, областың ээли хой көдээ (суму) Советтери социалисттик чарышка үндөзүлгөн, ажыл-агыйга болгаш культура тургузуушкунуна эки түңнелдерин чедип алганын демдеглээн.

Оң-биле чергелештир чамдык район Советтериниң күүскамнары социалисттик чарышты организаастаарына өзү барымдалаар чорукту ам-даа уламчылап турарын болгаш социалисттик хүлээгелерин күүседип турарынын дугайында чогуур контролду боттандырбайн турганын область Советиниң күүскамна демдеглээн. Чижээ, Барын-Хемчик райкүүскамна (даргазы эш Чанзан-оол), Мөңгүн-Тайга райкүүскамна (даргазы эш Төгүс-оол), Тес-Хем райкүүскамна (даргазы эш Чамый) ол Советке бээр, оон иштинден суму Советиниң даргазы Чамыйн 750 рубль-биле шаңнаар.

2. 1952 чылдың ийги кварталында дээрэ түңнелдерин чедип алганы дээрэ Чаа-Хөл районун Ак-Турускумче кирибээр. Тер-Хөл

райкүүскамна (даргазынын оралакчызы эш Нурсат) бирги кварталда көдээ Советтериниң социалисттик чарыжынын түңнелин бээр үндүрбээр болгаш оон түңнелин облүүскамче кирибээр.

Ажылчы чоңнарның депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитетинден шийтирээни болза:

1. Областың көдээ (суму) Советтериниң социалисттик чарыжынын негеделерин күүседип, ажылында бедик көргүзүлгөни чедип алган Бай-Тайга районун Шуй суму Советин (даргазы эш Чамый) областың көдээ (суму) Советтериниң 1952 чылдың ийги кварталында социалисттик чарыжына тинлекчи Совет деп санаар.

Бай-Тайга районун Шуй суму Советинге ажылчы чоңнарның депутаттарынын область Советиниң шилчир Кызыл Тугун тывыспынаан, 3000 рубль түнүгү акша шаңнаалды ол Советке бээр, оон иштинден суму Советиниң даргазы Чамыйн 750 рубль-биле шаңнаар.

суму Советин ажылчы чоңнарның депутаттарынын область Советиниң Хүндүлөл Бижи-биле шаңнава-шаан, 1000 рубль түнүгү акша шаңнаалды тыпсыр, оон иштинден суму Советиниң даргазы Давааны 300 рубль-биле шаңнаар.

3. 1952 чылдың ийги кварталында ажылчы экижиткени дээр моон алаанда көдээ (суму) Советтериниң ажылчы чоңнарның депутаттарынын область Советиниң Хүндүлөл Бижи-биле шаңнаар:

- а) Улуг-Хем районун Ийн-Тал суму Советин;
- б) Бии-Хем районун Устүжү-Өөк көдээ Советин;
- в) Чөөн-Хемчик районун Чадаан суму Советин;
- г) Тожу районун Сыстыг-Хем суму Советин;
- д) Кара-Хем районун Бүрөн-Аксы көдээ Советин.

Областың көдээ (суму) Советтериниң 1952 чылдың ийги кварталында социалисттик чарыжына ажылчы чамдык талазы-биле экижиткени дээр Кызыл көдээ районун Кара-Хаак болгаш Танды районун Балгазын көдээ Советтерин демдеглээр.

Кара-Хем районун «Ленини орук» колхозун кырган колхозчуу А. П. Юртаев сген сараттакчыларынын бригаданын удуртуп турар. Кыргыз болза-даа, хүнде 40 цанттер сген сараттаар тургаш, 65 центнер чедир сараттап турар.

Чурукта: А. П. Юртаев. Чуруу А. Ермолаевтин.

Колхозчу тудуг эки чоруп турар

Эрзин районун Эрзин сумуда «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелинде тудуг ажылы шалкын чоруп турар. Бригадир эш Доржу-Сюрюнуң удуртулууга биле тудуг бригаданы бо чылын 14 чурталга бажынарын, улуг малды 4 кэжаарларын тудар планын тургаш, август 15-ке чедир 12 чурталга бажынарын, 1 кэжааны тудуп дэскаа. Оон аңгыда, школа бажынарын, ийн орзал клубтун, башкылар чурттаар бажынын тудуу чедишкенин чоруп турар.

Школага хереглелер эргежок чугула херекелерин тудугчулар бүрүн белеткээр.

Колхозтун ажылында ажыл норманын ажы күүседип турар мурнакчылар хой. Чижээ, Дарма-Хөл, Чула, Менди олар ажыл норманын хүн бүрү 100—125 хуу күүседип турарлар.

ВКП(б)-иниң XIX съездинин чыылырлар дугайында дымнадынын дымнааш, колхозчу тудугчулар улам сорук киришкени-биле ажылдап турар.

Мергежилдик бызаңчы

Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели Сүт-Хөл районода аныяк колхозтарын бирээзи. Оон төвү кончук чараш колхозчу суур кылдыр калбарып турар. Ол айтырыга ыланчы бызаңчыларын кылгырар шеввер мергежилди илередири чугула.

Монгуш Шылгаар ук колхозтун кежигунунге 1947 чылда кирген, оон хары ам 61. Шылгаар ирей ус шеввер талазы-биле мунуку үдөн бээр-ле элээн мергежилдик чорайт. Ол колхозтун чаа суурун сайырадырына, ылангыя аныяк бызаңчыларын өөредип өстүреринге биле эвес киржилгелиг болган.

Колхозтун амгы шевверлериниң иштинде Санчай-оол, Чымба, Сайы-оол, Чайраа болгаш оон-даа өскелер Шылгаар ирейнин өөрткенини тургузар чугула чаа кылдынып турар тудугчуларын шынары, көрүштү дымка эки. Ылангыя сонгалар, экигер болгаш өске-даа нарын чызынагаларын М. Шылгаарның удуртканы тускай эвено боттандырып турар.

М. ДАРЖАЙ.

Үлегерлиг колхозчу

Бай-Тайгэ районун «Дөн-Терек» колхозунун кежигуну алдан харлыг Мыйдок кадай мурунда бээр күн-ажыла кончук аныяк чораш болгаш ам бодунун төрөң колхозунда мога-шылдак чок ажылдап турар.

Мыйдок бо чызын колхозтун 200 ажыг хоюн кырган. Хой кыргынар талазы-биле аныяк колхозчу херээженерге улуг үлегерин көргүскен. Оон аңгыда 20 инектиң төлүн хүлээп ап, доруктур азыраар. Ам күсүк дүжүт ажаап алышыкында мурнакчыларын бирээзи болуп ажылдап турар. Ол хүнде бодунун шаа-биле 250 снопту баглап турар, харын чамдык аныяк кижилер ол хире снопту баглавайн баар чүүдөр бар.

Аныяк колхозчулар нези шыкан угбазынын үнелиг күш-ажылын магадал көрүп, боттары сорук киришкенин ажылдап турарлар.

И. ДОСТАЙ.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чыылдазынга агентилериниң ролю

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн кирипде акшаларын өй-шаанда чыылдырып алыры дыка улуг ускурдудалыг. Оортан кирген акшалар район бюджетинге кирер болгаш ажыл-агый культура тургузуушкунунуң планынын күүседиринге шуут хамаарылгалыг болуп турар. Школаларын, интернаттарын, эмнегелерин болгаш өске-даа социал-культурулук албан черлериниң орай-бажынарын тудуушкуну болгаш септелгези көдээ ажыл-агый үндүрүүндө бюджетке кирипделерин боттандырылганын шуут хамаарыяр.

Ындыгын төлөзүндө көдээ ажыл-агый үндүрүүндө кирипделерин хуусаа бетинде болгаш өй-шаанда чорударын организаастаары чүгле сан органнынын бирги черинде сорулгасы эвес, партия болгаш советтик удуртукчу органнынын база чугула сорулгасы болур.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чыылдазын чедишкенин чорударына сан системанын ажылдакчыларынын, ылангыя үндүрүк агентилериниң дуржулгалыг ажылчы негетинер. Чүге дээрге, олар көдээ чоңун ортузунга көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чыылдазын боттары-биле чорудуп турарлар.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чыылдазын чорудар ажылдын практиказын талазы-биле элээн үнелиг ажылдар бо чылын Кызыл районун сан ажылдакчыларынын иштинден тытып үген.

Ол районун Кара-Хаак көдээ Советинде үндүрүк агентизи эш И. Идам көдээ ажыл-агыйнун үндүрүүнүн чыылдазын талазы-биле үлегерлиг ажылдап турар. Ол көдээ Советте «Черби» колхозтун кежигунинге төлөзө чогуур үндүрүүнүн 57 хуузу август 15-те күүседилкен, ол болза, көрдүнгө төлөвиледен иркак эрте болуп турары ол. Ол колхозта көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн 39 төлекчилериниң иштинден 21 ажыл-агыйлар 1952 чылдагы төлөглери-биле үс саянык болгаш оларын иштинден 7 ажыл-агыйлар төлөглени хуусаа бетинде кириген.

Ол колхозтун камгалап талазы-биле төлөглери болгаш оон үндүрүк агентилеринге үлегер болуп турар.

Шийпириң күүселдеси дээр демисежир херек

Орук тудууга болгаш септелгезинге хуу ажылдык чоңнарны 12 хүн, колхозчуларын 6 хүн ажылдап дугайында ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүделениң 1948 чылдын апрель 19-та шийтинирин өзүгээр область Советиниң күүсекчи комитети бо чылдын эгезинде доктап үндүргөн. Ол чугула айтырыгы Кызыл районун орук кылдын оңза багай боттандырып турар.

Каа-Хемнин уину—Чедер аскына паром тургузарын чугулазы чүгле бо чылын эвес, эртен үедерден бээр негетин турган. Ол айтырыгы бо чылын амдыраалга холбайтыр дугайында «Совет Тыва» колхозтун кежигуниниң эгелекчи саналын артель баштаар чери чөп деп көргөн.

Чоңун төстүндүр аргажок негеделине албадаттырган Кызыл районун орук кылдын (эргелекчи эш Тончай-оол) парому Каа-Хемнин Дерзиге белеткелерин алаан, ынаарга колхозчулар Чедерин Салдама өске белеткелерин тургузар хүлээлге алганнар.

«Совет Тыва» колхозтун колхозчулары мунуна салдырган сорулганы хуусаазында күүседире биле тускай бригаданы бо чылдын апрельден эгелеп тургускан. Олар ильгы чедир ажылдаш, хүлээлгени ак-сеткилде боттандырганнар.

С. ТОНЗУМ.

Мал кажаазын ындыг тургузуп болбас

Малдык кышкы ажылына кол айтырыг кажаа суурун экижидери болур. Ол чугула ажылды Улуг Хем районда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели багай тургускан.

Артелиң төвүнде инектиң улуг кажаазы бар, оң девискээринде өдөк кажаанын ханазында бедик берген, иштинде кышкы өдөк хевээр, шылбаа 20 сантиметр, чамдык черлеринде оон-даа терек. Кажаанын экин бедик чок, оон уламында, ол хамык малдын девээзи болуп, ыш курлары үрелип турар апарган.

Интиниң шак ындыг чугула мал кажаазы ээ-чок байдалда үрелип турда, ону артель баштаар чери, районун көдээ ажыл-агый кылдында херекке албай турары буруу. Ындыг чорук районун өске-даа колхозтарында бар. Малдык кышкы ажылына белеткелди экижидеринче удуртулганы күштөлдери чугула.

КУРУНАА, САРТЫН-ООЛ.

«ШЫННЫ» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

«ТУДУГ АЖЫЛЫН СЕГИДЕР»

Бо чылдын июнун 10-да үнгөн № 112 «Шын» солунга мындыг эге-биле парламентин чүгүлө Чөөн-Хемчик районун «Большевик» колхозта тудуг ажылынын багай чоруп турарын шүгүмчүлээн.

санаашкынын акшалары база хуусаа бетинде кирген. Колхозчулар Маады Чыдыл, В. Кудряшев болгаш Чооду Акгубей олар бугу төлөгелерин хамыкты мурнап күүсекенер.

Ол районун Көк-Тей көдээ Советинде көдээ ажыл-агыйнун үндүрүүнүн чыылдазы база багай эвес чоруп турар. «Совет Тыва» колхозтун колхозчулары август 15-те көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн төлөглени 59 хуу күүсеткенер, ол болза, база-ла көрдүнгө төлөвиледен иркак эрте болуп турар. Ол көдээ Советтин даргазы эш Оңур болгаш секретари эш Е. Черноусов олар көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн болгаш камгалап-страхованынын акшазынын чыылдазын эки организаастааннар.

Кара-Хаак көдээ Советинде эш Идамның ажылынын үлегеринден алырга, үндүрүк агентизи кижи бодунун ажылына экижидилгени чедип алып дээр, көдээ Совет-биле болгаш бодунун активи-биле доктаамал ажылдары болур. Эш Идам үндүрүк акшазынын чыылдазын чүгле конторага чедирип келирге хүлээп алырына идеген олурбайн колхозчуларын аразына ажылды чорудуп турар. Колхозчуларга баар хүнерин планнап алган турар болгаш оон ол хүн чедип келирин төлөкчилер билген турар болгаш төлөглени саат чокка күүседип турарлар. Эш Идам үндүрүк төлөгленин талазы-биле дымнадышкынын төрадарынын иркак мурунда-ла чоңун ортузунга танылгалга массалыг ажылды калбартып чорудуп турар. Ол оон ачызы-биле ажылына мындыг эки тинедерлиг болган.

Агент эш Идам үндүрүк чыылдазына чүгле чааскай ажылдап турар эвес, бодунга дузадажыр активи база тургузуп алган. Ол активи-биле калы акша чыылдазын болгаш танылгалга ажылдарын чорудуп турар. Эш Идамның ажылы өске сан ажылдакчыларынга, ылангыя үндүрүк агентилеринге үлегер болуп турар.

В. ЦЫПКИН, областың сан кылдынын улуг инспектору.

Мурнакчы суму Советиниң ажылынын дуржулгасы

Областың көдээ (суму) Советтериниң 1952 чылда социалисттик чарыжынын негеделерин чарлаан соонда Бай-Тайга районун Шуй суму Совети бодунун сессиязынга ону тускай айтырыг кылдыр чуғалашкан. Ол негеделерге үндөзүлгөни социалисттик чарыштын хүлээлгезин сессияга баддылаш, Ээли суму Советин социалисттик чарышка кыйгырган. Социалисттик чарыштын негеделерин болгаш суму Советиниң хүлээлгелерин колхозчуларын ийги хуралына база таныштырып чуғалашкан. Ол чорук сумуга социалисттик чарышты калбартып чорударына улуг дузаны чедирген. Социалисттик чарышты чүгле сумуга эвес тус-тус колхозчуларын аразына база калбарткан. Сумунун мурунда кандыг планын сорулга туруп турарын колхозчу бурзуу эки билип, ону күүседип дээр ажыл-ишчи ажылдааннар.

Социалисттик чарышты суму Советинге эки организаастаанын түңнелинде суму Советиң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуна чаа чедишкенин чедип алган.

1952 чылдың августа область Советиниң күүсекчи комитетиниң хуралына 1952 чылдың ийги кварталда областың көдээ (суму) Советтериниң социалисттик чарыжынын түңнелин чуғалашкан. Ажылында бедик көргүзүлгөни болган Шуй суму Совети областың көдээ (суму) Советтериниң социалисттик чарыжынын тинлекчи болуп, область Советиниң күүсекчи комитетиниң шилчир Кызыл Тугун алган, база 3000 рубль-биле, оон иштинден суму Советиниң даргазы эш Чамый 750 рубль-биле шаңнаткан.

Суму Совети бүгү ажылдарын план өзүгээр чорудуп турар. РСФСР-ниң Конституциязын өзүгээр сессияларын ай санында доктаамал чыылдырып келген. Ийги кварталда суму Совети сессияны 3 катап чыылдырган. Сессияларга колхоз тудуунун болгаш чаа өөредилге чылыга школаны белеткеленин дугайында, колхозта мал өстүрер планын күүсетиниң турарын база бирги чуратты чыда суму Советиниң ажылынын дугайында өчтүтү, социалисттик чарыш дугайында болгаш суму Советиниң мурунда турар өске-даа ажыл-агый болгаш культуура тургузуушкунуң чугула айтырыгларын чуғалашкан — болгаш ол талазы-биле делгерней шийтирлерин үндүргөн.

Хамаатыларын ийги хуралдарын үргүлүч чыылдырып турар. Ийги кварталды дургузунда хамаатыларын ийги хуралын 9 удаа чыылдырган, ол хуралдарга чакы тарылганын чоруп турарын дугайында, садыг ажылынын, тудуг ажылынын дугайында, Сталин башкыга чоруткан чагада алган хүлээгелерин күүседип турар дугайында, күш-ажылга херээженериниң киржилгезиниң дугайында болгаш өске-даргаларын үр үеде, чамдыкта хондур, хүндөдир-даа манаар чорукта таварып турар.

Эш Полудэктун кайнаар барганын сурагларга хой нурууңда-ла балыкта берген, а эш Абрамованы сурагларга бодунун бажынында, огородун кылып турар-ла сураглыг болуп турар.

Чоңун идегелин хандырбас, хуу өчүзүрөк мындыг байдалы-биле бо эштер интинин ажылына шоолуг дузаны көргүспей, көдээ Советтик организаастап тургусканын ачызында чедип алдынар.

Шуй суму Совети үшкү кварталда бирги чери бербейн, оон-даа артык бедик көргүзүлгөни чедип алып дээр бедик көдүрүлүшкүнүң ажылдап турар.

даа чугула айтырыгларын чуғалашып көргөн.

Депутаттарын болгаш активтерин суму Советиниң ажылына калбаа-биле кириштирип келген. Сонгуктан 9 депутаттардан 7 кижи отчеттарын кылган.

Доктаамал комиссиялар суму Советиниң ажылына идепкейлиг киржиң турар. Көдээ ажыл-агый талазы-биле Ширап даргалаан доктаамал комиссия ийги кварталдың төңчүзүңгө чедир колхозта малды турну байдалын болгаш оң ажалгазын хынап, малдын ажалгазынын багай турганын илереткен, ону чок кылар талазы-биле хемчегин алган соонда малдын ажалгазы экижээр Колхозтун тарылгалга белеткелени комиссия хынааш, 30 тонна үреиниң эки арылгыны маанын, 20 ажыг андазынар четпезин илереткен. Ол дугайында айтырыгы суму Советиниң сессиязынга болгаш колхоз баштаар черинге тургускаш, четпестерин чаллаткан.

Колхозта тудуг ажылын комиссия үргүлүч оңуурган, мында четпестерин өй-шаанда чайладарына дузалажып турар. Тудуг бригаданын кежигунериниң аразына социалисттик чарышты организаастаарына комиссия база идепкейлиг киришкен.

Сумуда сген кезилдизиниң чоруп турарын хынааш, мында кижи кужу, айт кужу четпейн турарын комиссия илереткен. Колхоз баштаар чери комиссиянын саналын өзүгээр 27 кижи болгаш 10 айттары сген белеткелинче немей кирген. Доктаамал комиссия бодунун хуралын бо аразында үргүлүч чорудуп келген болгаш чорудуп турар. Суму Советиниң сессиязынга 2 удаа элериниң илеткелди комиссия кылган. Комиссиянын составында 3 депутаттар, 11 активтер киржиң турар.

Улус өөредилгезиниң талазы-биле Аракчаа даргалаан доктаамал комиссия суму Совети-биле кады сумуда бедик өөренириниң 4 бөлүгүмөрин организаастаан, мында бижиң билбес 29, биче билир 212 кижи өөренип турар. Комиссия школа септелгезиниң чоруп турарын хынап, мында четпестерин илереткен. Комиссиянын саналын өзүгээр 12 бызаңчыларын колхоз баштаар чери немей тургускан.

Сан-хөө талазы-биле Оңур-оол даргалаан доктаамал комиссия чөшкүн тардылганын, ботонаалга чыылдазынын талазы-биле идепкейлиг ажылдаан. Эртен чылдан арткан 2800 рубль түнүгү ботонаалга үндүрүүн чырыны организаастаан. Комиссиянын саналы биле ол акшаны школа септелгезинге болгаш башкылар бажынынын тудууга чарыгдары-биле кириген.

Шуй суму Совети организаастап месса-биле харылааны быжылап, бодунун ажылына депутаттарын, доктаамал комиссияларын болгаш

активти калбаа-биле кириштирип турганынын түңнелинде ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдизинде бедик көргүзүлгөни чедип алган.

Колхоз мал өстүрер планын чедишкенин күүседип турар. Чыылды планы-биле алырга сумуда «Мурачка» колхоз мал өстүрериниң планын мыйнаар күүседип турар: чылгы мал талазы-биле планын 100,1 хуу, мыйстыг улуг малдан талазы-биле — 100,2 хуу, хойну 100,2 хуу, өшкүнү 100,3 хуу болгаш хаванын — 120 хуу күүсеткен. Малдын чаш төлүн бүрүн камгалап алган.

Суму Совети чакы тарылганын белеткелинге болгаш ону эрттиреринге кол кичээнгенин салып, организаастап ажылды эки чорутканын түңнелинде планын чедишкенин күүседип, бедик дүжүтү өстүрүп алган, ынаарга кужу-тег тараа дужаарын баштай эгелээр аргалыг болган.

Колхоз тудуушкунуң талазы-биле улуг ажылдар кылдырган. Тудугга хереглээр ыш материалды ажы күүсеткен. План өзүгээр 15 чурталга бажынарын тудар тургаш, 18 бажынарын чангыс-ай төлөвилед өзүгээр туткан. Мал тудугларынын чыл планын 50 хуу, культуура-амыдыралдын тудугларын 150 хуу күүсеткен.

Сумуда школанын өөредилге кичизинде ажылын эки, тургускан. Интернет арыг-шевер, анаа чурттаар уругуларын эргежок чугула оору-лөжөк-биле хандырган. Чаа өөредилге чылыга белеткелди дооскан Школа интернат септелген. Хереглезе чогуур 600 кубометр одаар ышты белеткээр болгаш школа чанында сөөртүп эккел алган. Башкыларын чурттаар бажынар-биле бүрүн хандырган.

Сумуда культуура-чырыдышкын ажылы эки тургустунган. Лекция болгаш беседаларын 12 удаа чорудуп, ыштыкыр номчулганы 60 катап организаастаан. Хана солунун 9 удаа, агитхуудустарын 12 удаа үндүргөн. Сумуда эмнеге пунктузунун ажылы эки, эмнеге пунктузунун ажылдакчыларынын кужу-биле медицина дугайында 2 лекцияны, 7 беседаны чоруткан.

Суму Совети күрүңгө эят дужаарынын планын 98,6 хуу, дүктү — 99,4 хуу күүсеткен. Күрүнө чөшкүн тардырынын болгаш акша чыылдазынын планын долдуур күүсеткен. Чайгы чер аңдарылганын болгаш бараан саарылганын планын ажы күүсетинген. Бо бүгү чедишкенин ажылдар болза, Советтик организаастап-массалыг ажылын организаастап тургусканын ачызында чедип алдынар.

Шуй суму Совети үшкү кварталда бирги чери бербейн, оон-даа артык бедик көргүзүлгөни чедип алып дээр бедик көдүрүлүшкүнүң ажылдап турар.

Б. БЮРБЮ.

М. КАЛЗАЦ.

өчүзүрөк мындыг байдалы-биле бо эштер интинин ажылына шоолуг дузаны көргүспей, көдээ Советтик организаастап тургусканын ачызында чедип алдынар.

Көдээ Советтин болгаш оң даргаларын ажылы экижидер дугайында район Советиниң күүскамна хемчегин алыры негетиниң турар.

М. КАЛЗАЦ.

Андхара можуну аштап турар чонунга совет профэвилелдериниң дузаламчызы

Андхара мжуда аштап турар чонга дузаламчы көргүзериңиң талазы-биле катышкан комитеттин кыйгыры

Андхара мжуда аштап турар чонга дузаламчы көргүзериңиң талазы-биле даргазы Тангутури Пракасамга болгаш чингине секретари Кришна Раога баштапкан Катышкан комитет ВЦСПС-тиң даргазы эш В. В. Кузнецовка моон алданда чагааны чоруткан: Профэвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң даргазына: ССРЭ, Москва. Эргим өнүк! Коргунчуг аш-чуттан түредеп турар Андхара мжуда байдалдың дугайын Силерге дындадырмын күзеп, база рис садып алырыңа ажыглаар акша-биле, а ол ышкыш сүт, консерва дээр ышкыш аш-чөм чүдү-биле ук комитетке дузаламчы көргүзериңче Силерни болгаш Силерни дамчыштыр янзы-бүрү национал организацияларны кыйгырып тур бис.

Аштап турарларга дузаламчы көргүзериңиң талазы-биле амгы үеде чедир бистин чоруткан ажылыгыстың дугайында дындадырмын Силерге чорутуус.

Өрткө чок кеменилгениң немедде столоваларын болгаш медицина пункттарын бис организастап ындаар кылдыр бистин комитетке херенгилер чорудуп бээрине, чагааны доосушаан, Силерни кыйгырып тур бис.

Силерниң чогумчалыг харыыңарны чоокку үениң иштинде алырыңиз идеген тур бис.

Өөрүп четиринишкин болгаш байыр-биле

Кришна Рао,
чингине секретарь.

Андхара мжуда аштап турар кижилерге дузаламчы көргүзериңиң талазы-биле катышкан комитеттин телеграммасына ВЦСПС моон ад-

Пловдивке Бүгү-делегейниң 15-ки делгелге-ярмарказын ажитканы

ПЛОВДИВ. Август 31-де Пловдивке Бүгү-делегейниң 15-ки делгелге-ярмарказы ажитынган. Делгелге-жө кирер кол эжикиң чанында И. В. Сталинниң, Георгий Димитровтун болгаш Вылко Червенковтун чуруктарын тургускан шөлге 10 шакта Пловдив хоорайың муң-муң ажылчы чоннары чыгып келгеннер. Болгарияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң даргазынын оралакчылары Райко Дамьянов, Антон Югов, Иван Михайлов, министрлер, политиктиг болгаш хөй-ниити организацияларның удуртукчулары, Совет Эвилелиниң Болгарияда элчини М. Ф. Бодров олар индир кырынга үнүп келгеннер.

Болгарияның садыг палатазының даргазы Цвятко Банчев Министрлер Чөвүлелиниң даргазынын оралакчызы Райко Дамьяновка сөс берген.

Бу делгелге—ярмарказын улуг ужу-дузазын Райко Дамьянов бодунуң чугаазына демделгезин. Бу делгелге—ярмарка болза, улус-демократтыг чурттар биле капиталиктиг чурттарнын аразына экономиктиг кады-ажылдажылганы дең эргенин, хамаарышпас чоруктуң болгаш бот-боттарына ажыктыг болур чоруктуң аргазы-биле калбартырынын демдээ-биле эрттер боор деп илегени Райко Дамьянов илереткен.

Делгелгеже кирер кол эжикиң чанынга шөйүп каан турган лентаны Райко Дамьянов үзе кезипкен. Дел-

гелге ажитынган. Болгарияның, Совет Эвилелиниң, Кыдат Улус Республиканың, Польшаның болгаш улус демократиязының өске-даа чурттарының павильондарын, а ол ышкыш Англияны, Францияны, Италияны, Австрияны, Барын Германияны, Голландияны болгаш өске-даа чурттарның 100 ажыг үлетпүр болгаш садыг фирмаларының продукцияларын делгезин павильондары хөй саныг аалчылар дола берген.

400 дөрбөлчүн метр черде тургустунган совет павильон онза сонурганчы болуп турган. Бүгү делегейниң Пловдивте ажитынган делгелге—ярмарказында муң-муң экспонаттар, оң иштинде аар болгаш нарын машина тургузушкунуну, көдээ ажыл-агый техниказынын, аар болгаш чик индустриянын, транспорт машина тургузушкунуну, аш-чөм үлетпүрүнүң болгаш оон-даа өскө чүүлдериниң хевирлерин көргүзүп турар экспонаттар совет үлетпүрүнү талээп көргүзүп турар.

Герман Демократтыг Республиканың, Чехословакияның, Польшаның, Венгрияны, Румынияны машина тургузушкун болгаш аар үлетпүрлериниң канчаар-даа аажок байлашканы делгелгеде көргүскен, ол болза, ук чурттарны кайгамчык чедишиктериниң херечизи болур.

(СЭТА).

Дөрт күрүнелерниң герман айтырының талазы-биле Чөвүлел хуралын чыылдырарын Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары негеп турар

БЕРЛИН. Германия-биле тайбын керээзиниң дугайында барыын талакы күрүнелерге совет чазактын нотазын изин-биле чыгырадышаан, Герман Демократтыг Республиканың ажылчы чоннары болза, дөрт күрүнелерниң герман айтырыгын тайбың арга-биле шиттирлээр дугайында чөвүлел хуралын доп-дораан чыылдырарын шиттирлээп негеп туралар.

Лейпциг хоорайда Карл Маркстың шөлүңге канчаар-даа аажок улуг митинг болган, ааа хоорайны 200 муң ажыг чурттакчылары киришкен. Германия-биле тайбын керээзиниң дугайында, база совет чазактын саналын эзугаар бүгү эжел шериглерни үндүрериңиң дугайында чугаалажышкынарны

дөрт күрүнелерниң аразына доп-дораан эгелээрин митингине киришкчилер негеп турганнар.

«Боннун шериг керээзинге удур, Герман айтырыгын тайбын арга-биле шиттирлээр дугайында дөрт күрүнелерниң озал чок чугаалажышкынары дээш» деп лозунгунуң адаа-биле митинг Хемингиде болган, ааа 90 муң киж киришкен.

Ростокка 20 муң киж киришкчил митинг болган. Гера хоорайга болган митингге 10 муң киж киришкен. Герман Демократтыг Республиканың чону боннун шериг керээзинге удурланып, чангыс-ай Германия-биле тайбын керээзин дүрген чарарын негеп турар.

(СЭТА).

Грек патриоттарны өлүрүп шиткеннге итали улус удурланып турар

РИМ. Күш-ажылды бүгү-ниити итали конфедерациязы (ВИК) Грецияны министрлер чөвүлелиниң даргазына телеграмма чоруткан, ында чугаалап турары болза:

«Күш-ажылды бүгү-ниити итали конфедерациязының хураалында бактаап турар беш миллион итали ажылчы чоннар профэвилел ажылдакчызы Амбателосту болгаш грек ажылчы чоннарын өске-даа удуртукчулары—демократияны болгаш ниитиниң чөптүгү чоруунуң херээ дээш демиселчилерни өлүмчө кири бурдуудатканына килденевишаан, шериг судануң шиткелни күш чок

болдураын болгаш оларны хостаарын негеп тур.

Гректарны удурланышкын шиччешкиниң маалдыры, албадалдыг ажал кылар кылдыр чөптүгү эвес өзү-биле шиттирген Манолис Глеозосту болгаш оон-биле кады буруудаттырган өске-даа патриоттарын хостаарын итали ажылчы чоннар ижини хундулеп көөр чоруктуң болгаш демократиянын принциптериниң ады-биле негеп туралар.

ВИК-тиң чингине секретари Ди Витторно.

(СЭТА).

Барыын Германияда тайбын талалакчыларын истеп сүрүп турары

БЕРЛИН. Демократтыг эрелерни камгалаарының Эссенде комитетиниң дындадырмын эзугаар алырга, чүгле Сонгу Рейн—Вестфалияга тайбын дээш демиселге киришкен немес хамаатыларын истеп-сүрүп турганының 11 муң таварылгалары болган деп АДН агенттели дамчыдып турар. Чангыс-ай, демократтыг Германия дээш негелде кылып турган кижилерниң болгаш аныктар-

нын, студентилерниң Берлинге болган Бүгү-делегей фестивалынын киришкчилериниң талазы-биле муң-муң суктаашкынар болган.

Эссениң чүгле прокуратуразы безин май 11-де аныктарның слөдунга киришкен дээш 100 патриоттарны «херектерин» көдүрүп үндүргөн.

(СЭТА).

Америк желекчилер австри тараачыннарнын черлерин эжелеп ап турар

ВЕНА. «Эстеррейхше фольксштимме» солунуң дындадырмын эзугаар алырга, Австрияда америк чепсектиг күштериниң штабынын дуаалың эзугаар Понгауда (Зальцбург-да) элзэн чер участкарын хураанган. Хураатынган черлерде казармалар тудушкуну дүрген темпи-биле чоруп эгелзэн. Понгауда америк

шериг отрядтары кирип кээп турар. Хоорай гарнизонун күштелдирген. «Эстеррейхше фольксштимме» солунуң демделеп турары-биле алырга, Понгауда черлерни хураанган чорук ол черниң чурттакчыларын килденеп дүвүретен.

(СЭТА).

Роже Вайяның хосталганы

ПАРИЖ. Франс Пресс агенттелиниң медээлеп турары болза, египет полицияның август 20-де тудуп хоругдааны депшилгелги француз

чогаалчы болгаш журналист Роже Вайян хосталып үнгөн.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командьаланың дындады

ПХЕНЬЯН. Корея Улус Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командьаланың август 29-та медээлзени болза, Улустуң армиязының шериглери кыдат

улустуң эки-турагы кезектери-биле калды бүгү фронтларга камгалалдын тулачушкуннарын чорударын үргүлчүлзөн.

(СЭТА).

Кореяда англи шериглерниң когаралдарының дугайында Синьхуа агенттелиниң дындады

ПЕКИН. Синьхуа агенттелиниң корреспондентизиниң август 27-де Кэсондан дамчыткан дындадында чугаалап турары болза:

Кореяда англи шериглерниң когаралдары сөөлгү үеде дүргени-биле өзүп турар аппарат. Июнь айның дургузунда англи шериглер 106 кижинден когаран, а июльда оларның когаралы 458 киж болган. Бир эвес канада шериглерниң чидирини

база кады санаар болза, бо саннар моон-даа артык хөй болур. Бо болза, Американың «шериг албадалыңа» англи шериглерниң төлөп берген өртээ-дир.

Британ шериглер «улуг чидирилгелиг болган» база «бистин шериглеривистиң когарал чок боор хүнери ховар» деп нацияларны британ найыралажылгазынын дивизия командири Кассело меделгезин.

ХОЛ БӨМБҮҮНҮН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДЕЛЕГЕЙГЕ БИРГИ ЧЕР ДЭЭШ

Совет Эвилелиниң эр улустуң болгаш херээженнериниң командалары делегей чемпионнары

Хол бөмбүүнүң талазы-биле делегейге бирги чер дээш маргылдаалар ам доозулган. Август 29-та «Динамики» Төп стадионуна сөөлгү дөрт маргылдаалар болуп эрткен.

Совет волейболистер чайыналчак чедишиктериниң чедип алганнар. Ол хун ССРЭ-ниң херээженнер командазы бодунуң удурланыкчылары уш улай уткаш, хол бөмбүүнүң талазы-биле делегей чемпиону атты чедип алганнар. Ол команда маргылдааның бүгү дургузунда чангыс-даа аштырышкына таварыш көрбөн.

Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның эр улустуң хол бөмбүүнүң командаларының маргылдаазы улуг сонургалче көрүкчүлерни хаара тудуп турган. Ол командаларын кайгыс-даа аштырышкына таварышпаан турган.

Совет Эвилелиниң командазы бодунуң удурланыкчы командазын уткаш, хол бөмбүүнүң талазы-биле делегей чемпиону атты база катал чедип алган.

Херээженнерниң хол бөмбүүнүң командаларының маргылдааларының түнелдери мындыг болган: бир-

ги черни болгаш хол бөмбүүнүң талазы-биле делегей чемпиону атты Совет Эвилелиниң командазы, ийги черни — Польшаның командазы, үшкү черни — Чехословакияны, дөрткү черни — Болгарияны, бешки черни — Румынияны, алдыгы черни — Венгрияны, чедиги черни — Францияны болгаш тоску черни Индияны командалары алгылаан.

Чемпионаттын түнелинде эр улустуң командалары черлерни мынчаар алгылаан: бирги черни болгаш хол бөмбүүнүң талазы-биле делегей чемпиону атты Совет Эвилелиниң командазы, ийги черни — Чехословакияны, үшкү черни — Болгарияны, дөрткү черни — Румынияны, бешки черни — Венгрияны, алдыгы черни — Францияны, чедиги черни — Польшаның сески черни — Индияны, тоску черни — Данияны, онугу черни Израиль күрүнелиниң болгаш он бирги черни — Финляндияны командалары алгылаан.

Маргылдаа доозулган сөөлүнде маргылдаанын киришкчилериниң байыраладык парады болгаш тилекчилерге шанналар тыпсышкыны болган.

(СЭТА).

ХОЛ ШЫДЫРААНЫҢ ОНГУ ОЛИМПИАДАЗЫНДА

Совет Эвилелиниң командазы—хөл шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону

Август 30-де Финляндияның Хельсинки хоорайга сөөлгү салышкыны болуп эрткен. Аааа Совет Эвилелиниң командазы Швецияның командазы-биле таварышкан. Командалардан Смыслов — Штальберг, Штольц — Бронштейн, Геллер — Лундин, Скельд — Болеславский кылдыр ойнакчылар таварышкылаан.

Бирги доскага ойнаа гротмейстер Смыслов Штальбергке удур француз камгалады ойнааш, элзэн эки турушту апкан турган. Ынчалзажок гротмейстер Штальберг кончуг кызымак камгаланып, фигуралары орнап тургаш, хайым кылдыр ойнаарын чедип апкан.

Гротмейстер Бронштейнниң онааштырганы сицилиан камгалалага удур швед мастер бодунуң кончуг эки анализтеп көрүп каапканы көштер-биле харыылаан. Ындыг болза-даа совет гротмейстерге ол көнүгүс чаа үеде эвес болган, оюнуң эки чорудуп тургаш салышкынының ортаа үезинде туруш талазы-биле артык байдалды чедип апкан. Оон

сөөлүнде швед мастер материал талазы-биле чидирилгерге таварышкык дүжүп берген.

Гротмейстер Болеславский Скельд биле салышкынын эгезин кончуг эки ойнаан. Төп ортузунда оондарның чаза тевишкениң халдашкыны-биле бодунуң удурланыкчынын берге байдалга таварыштырган. Көш болган тудум-на Болеславскийни халдаашкыны дыңзып турган. Салышкынын сөөлгү кеззэн кончуг шы ойнааш, Болеславский бодунуң командазына бир саны немээр. Гротмейстер Геллерниң Лундин-биле салышкыны хайым болуп доозулган.

Ынчангаш Совет Эвилелиниң командазы Швецияның командазын 3:1 санага уткаш, Совет Эвилелиниң командазы бүгү салышкынардан 21 саны чедип алган, оон-биле хол шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону деп атты болгаш бирги черни алган.

(СЭТА).

Харысгалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООД.

Диштеринерни камнаңар!

Хүнүң-не удурунар мурнунда диштеринерни аштанар. Чем чигениңиң соонда аас иштин чайып төгүңер.

Кадыг чеми дүрген дайнаары диштерни быгылаар.

Дыш аштаарда демир чүүлдерни ажыглаванар. Грех тоорукту, кат-чимис сөөгүн, кадыг чигирни болгаш өске-даа чүүлдерни джжкер-биле чара ызырбаар.

Эми эрттир изиг болгаш соок чем чивенер.

Изиг, соок кемден диштиң баалыгы үрелир.

Диштеринерни чыдың-на эмчиге көргүзүп ап турунар. Аарыг диштерге чыылган микробтар коду, чүрек, бүүрек, нерви, карак болгаш өске-даа органнарны аартып болур.

Аарыгның эгелей бээрин манаванар!
САНИТАР ЧЫРЫДЫШКЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БАЖЫНЫ.

Күш-ажылдың мурнакчы совет методтарын Кыдатта нептередиң турар

ШАНХАЙ. Бүдүрүлгениң мурнак-өртзөн 5-тен 7 хууга чедир чингетчи методтарын Кыдатта делгеренкен.

«Лаодунбао» солунуң дындадырмын эзугаар алырга, Кыдаттың күрүнениң нефть компаниязының Чөвүлел Кыдат салбырының инженерни Цзюй Чун-ну электри күжү-биле канналга кыларының совет методун өөренип алган, ол методу канналганы дыка дүгедедир болгаш чингедир арганы берген.

Амгы үеде ол чаа методту чүглө ол компанияны заводтарында эвес, харын Кыдаттың үлетпүрүнүң өске-даа адырларының бүдүрүлгелеринде ажыглап турар апарган. Август 11-де Цзянаньның судю тудар черинге электри-биле канналганын чаа аргаларының көргүзүлгезин организастаан. Ол чедишкениң кайгы-хире ажыктын боттары-биле бузуреп көөр дээш 300 ажылчынар, инженерлер болгаш техниктер Чөвүлел Кыдаттың янзы-бүрү хоорайларындан чыгып келгеннер.

Солуннар ол айтырыг талазы-биле боттарының редакциялыг чүүлдерин парлагылаан.

«Цзефанжибао» солунуң бижээни болза «Бистин тургузушкунуңу-вустун бүгү адырларында канчаар-даа аажок улуг чедишкенин уш чылдарың дургузуңа мурнакчы совет дуржулганы ажыглаанының ачызында чедип алган бис».

(СЭТА).

Болгарияда күш-ажылчы көдүрлүүшкүн

СОФИЯ. Боттарының Төрзөн чуртун Совет Армияны хостаанынын сес чыл болган оюнга болгар ажылчы чоннар чаа-чаа күш-ажылчы тирилгелерлиг ужуражып туралар. Болгарияда эн улуг бүдүрүлгө болур «Железны руди» пландан дашкаар 4500 тонна демир рудазын берген.

Амгы үеде ол бүдүрүлгө октябрын улуңде ажылап турар. Байыр мурнуңуң социаликтиг чарыкында бедиң көргүзүлгелерни «Бели осым» деп рудиниң чедип ап турар, ол рудник бүдүрүлгө онаалгаларың хун-бүрүде 160—180 хуу күүсөдип турар. Димитровградтың шахталары панын ажыр күүсеткениниң дугайында

боттарының рапорттун бергеннер. Сталин хоорайда Георгий Димитров атты сулло тургузар верфиниң коллектив байырлап мурнуңуң социаликтиг чарыкында идепкейлиг киришкчилер турар. Август 28-те «Рейн» деп чаа далай суднозун ажыгдалче кириген. Күш-ажылчы кайгамчыктыг тирилгениң дугайында болган митингге чыгып келгеш, верфиниң коллективни бүгү ажылчы чоннарын баштыңчызы болгаш башкызы эш И. В. Сталинга байырлыг чагааны канчаар-даа аажок улуг сорук киришкени-биле чорутканыр.

(СЭТА).

Албанияда стахановчу школарны тургусканы

ТИРАНА. Албанияда баштайгы стахановчу школарны организастап турар. Чоокта чаа Тиранага улуг-улуг тудуг бүдүрүлгелерин чанынга 5 стахановчу школар ажитынган. Ол школарда 100 ки-

ре мурнакчы ажылчынар өөренип турар. Ол школар чаа стахановчу школарга ажылдар инструкторларны белеткен үндүрер.

(СЭТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетинин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харысгалгалыг редакторуңуң 3—62, харысгалгалыг редакторуңуң орамак чызының, партияжи амыдырал, культура амыдырал болгаш уран-чүүт кылдыктериниң —3—88; харысгалгалыг секретарының 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа кылдыктериниң —3—68, иштиң информация, бухгалтерияның —3—65.